

Hrana, d.d.

Dokument neke civilizacije

Nina Cvar

Z emmyjem nagrajeni televizijski producent in režiser Robert Kenner, avtor devetih dokumentarcev, v katerih odstira prezrte, še najraje pa zadimljene kotičke ameriške zgodovine, v *Hrani, d.d.* (Food, Inc., 2008) vestno razkriva strukturna ozadja hiper racionaliziranega predelovanja hrane v strašljivo mogočnih prehrabnih multinacionalkah.

Dramaturško strukturo filma oblikuje Kenner s postopnim vizualiziranjem različnih problemskih področij, povezanih s središčno tematiko mcdonaldizacije predelovanja hrane. Interaktiven dokumentarec je tako razdeljen na več poglavij, pri čemer pa Kenner v vsakem izmed njih kritično predstavi širše biološke ter družbeno-politične konsekvence mcdonaldiziranega tipa proizvodnje mesa, žitaric in zelenjave. Četudi vsako posamezno poglavje funkcionira kot samostojna enota, se vsa prepletajo ter zlivajo v kritiko pretirano instrumentalizirane racionalnosti, fordizma in taylorizma, fenomenov, ki jih po amerškemu sociologu Georgu Ritzerju povezujemo s t. i. paradigmo mcdonaldizacije. Pravzaprav se zdi, da želi Kenner dekonstituirati prav mit postfordističnega sveta neskončnih potrošniških izbir, saj v maniri dobrega starega raziskovalnega novinarstva nazorno pokaže, da vlada znotraj mcdonaldizirane proizvodnje hrane strašljiv monopol peščice akterjev, ki si svojo (pre)moč na trgu utrjujejo z dehumanizacijskimi praksami, genskim patentiranjem, učinkovitim lobiranjem oziroma s spogledovanjem s politiko, zlasti pa z odsotnostjo etičnega odnosa do narave.

Izrazito dehumanizacijske prakse ustvarjalci filma, ki jim je poleg treh uglednih nagrad prinesel tudi žlahtni nominaciji *Ameriške filmske akademije* in pa *Ameriškega združenja režiserjev za izjemne dosežke na področju režiranja dokumentarnih filmov* za leto 2010, reprezentirajo s posnetki skritih kamer, ki delujejo kot nekakšna kukala realnega. S tovrstno intervencijo Kenner s sogovorniki – pri čemer vlogo osrednjih pripovedovalcev zasedata Eric Schlosser (koproducent filma ter avtor knjige *Fast Food Nation: The Dark Side of the All-American Meal*, 2001) in Michael Pollan (profesor novinarstva na BerkEleyju ter pisec dela *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of Four Meals*, 2006) – opozori na problematiko medijsko konstruirane oziroma simulirane družbene realnosti. Tudi sicer Kenner vseskozi

opominja na diametralno nasprotje med turobno realnostjo konteksta nastanka mcdonaldiziranih produktov ter njihovo potrošniško idejo, zapakirano v nostalgichen mit agrarne Amerike.

Bolj kot na artistični presežek stavi *Hrana, d.d.* na sporočilnost. S premišljeno izbranimi sogovorniki, med katerimi pa ni predstavnikov korporacij, ki so pogovore z ustvarjalci odklonili, Kenner postopoma izgrajuje osrednje sporočilo. Slednjega v zaključni špici zgosti v Springsteenovi interpretaciji Woodyja Guthrieja, kar funkcionira kot svojevrsten manifest, še dodatno podkrepjen z različnimi mednapisi, s katerimi skuša film nagovoriti gledalca. S tem je v *Hrani, d.d.* všit razsvetljski diskurz, čemur pa ne nazadnje pritrjuje tudi reprezentacijski tip, ki se ga Kenner poslužuje. To je nekakšna sodobna, hibridizirana oblika razlagalnega dokumentarističnega pristopa, ki združuje tudi druge načine pristopanja k dokumentiranju resničnosti.

V nasprotju z Nikolausom Geyrhalterjem, ki v *Kruhu našem vsakdanjem* (Unser täglich Brot, 2005) z observacijskim načinom reprezentacije, brez komentarja, s snemanjem v realnem času, ob nepretrganem brnenju strojev in krikih živali, tako rekoč z isto logiko, ki poganja te stroje, s perversno inverzijo sublimnega, presunljivo pokaže na gorko realnost standardizirano-korporacijskega krogotoka prehranjevalne verige, Kenner raje ostaja znotraj preverjenih pripovednih obrazcev. A raba animacij in grafov ter mestoma karikirana, ironizirana glasbena podlaga Marka Adlerja Kennerju omogoči, da iz gledalca uspe izvesti občutek absurdiziranega prezira nad ravnanji korporacij, medtem ko s precizno vodenimi intervjuji gledalčev pogled orosi s sočustvovanjem z zgodbami prizadetih.

Čeravno Kenner v primerjavi z Geyrhalterjem ni tako zelo radikalen, pri čemer mu ravno izbira izpovedne forme preprečuje vznik radikalnejše ekonomije vidnega in čeravno mu moramo z vidika pretirano poenostavljajoče končne predlagane rešitve očitati protisloven odnos do lastnega razsvetljskega diskurza, s katerim želi ošvrkniti navidezno postfordistično pluralnost, je *Hrana, d.d.* pomemben pričevalec ustroja sodobne globalizirane družbe. Tako slednja znotraj kulturne produkcije, ki ji pač pripada, kar dobro povzame znamenito Benjaminovo misel, da »ni dokumenta *civilizacije*, ki ne bi bil tudi dokument barbarstva«.